

**EFFECTIVENESS OF THE COGNITIVE INFORMATION
PROCESSING BASED CAREER COUNSELING PROGRAM ON
DECISION MAKING SKILLS**

Uzm. Psik. Dan. Günnur ÖZBAY

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ankara, Türkiye
gunnurozbay@gmail.com

Abstract

This experimental study aimed to examine the effect of career counselling program developed on the basis of Cognitive Information Processing approach on decision making skills of eighth grade students. The study group consisted of 28 students. 14 students (8 girls, 6 boys) in experimental group and 14 students (14 girls, 10 boys) in control group. The participants were eighth grade students from an elementary school in Ankara. The vocational decision making program based on the Cognitive Information Processing approach was applied as the treatment to experimental group. To investigate the effectiveness of the treatment the Vocational Decision Inventory was utilized as a measurement tool. This study adopts a “pre-test/post-test” experimental design with a control group. Repeated measures ANOVA test was performed to measure the effect of intervention on experimental group. As a result of the analysis, it was found that the experimental group participating in the career counselling program resulted in a statistically significant decrease in the participating students’ level of career uncertainty. Therefore, it is concluded that the vocational decision making program based on the Cognitive Information Processing approach is effective in increasing the level of vocational decision making of the eighth grade students.

Keywords: *Problem Solving, İASDU Cycle, Decision Making*

**BİLİŞSEL BİLGİ İŞLEME KARIYER DANIŞMA PROGRAMININ
KARAR VERME BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Özet

Bu deneysel çalışmada kariyer modellerinden Bilişsel Bilgi İşleme yaklaşımı temel alınarak geliştirilen kariyer danışmanlığı programının sekizinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubu, deney grubunda 14 (8 kız, 6 erkek), kontrol grubunda 14 (4 kız, 10 erkek) öğrenci olmak üzere 28 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılar Ankara ilinde bir ortaokulda öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileridir. Ölçümler için Mesleki Karar Envanteri kullanılmıştır. Envanter 30 maddeden oluşmaktadır. Araştırmada

2x2 faktörlü ve tekrarlı ölçümler deseni kullanılmıştır. Araştırma deney ve kontrol gruplu (ön-test, son-test) uygulamayı içermektedir. Kontrol grubu ile herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmada deneysel etkiyi ölçme amacıyla tekrarlı ölçüm ANOVA yapılmıştır. Analiz sonucunda deney ve kontrol grupları arasında Mesleki Karar Envanteri ön-test ve son-test puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre grupta kariyer danışmanlığı programına katılan deney grubu öğrencilerinin kariyer kararsızlık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir azalma olduğu saptanmıştır. Araştırmada sınanan Bilişsel Bilgiyi İşleme yaklaşımına dayalı kariyer danışmanlığı programının sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme düzeylerini artırmada etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Problem Çözme, İASDU Döngüsü, Karar Verme*

GİRİŞ

Meslek seçim kararı, çeşitli faktörleri içinde bulunduran, bireyin hayatına yön veren, yaşamını biçimlendiren ve yaşam planlarını belirleyen en önemli kararlardan biri olarak kabul edilmektedir (Korkut-Owen, 2008; Olamide ve Olawaiye, 2013). Bireyin sahip olduğu kişilik özellikleri, beklentileri, yetenek ve ilgileri, fizyolojik, psikolojik, toplumsal ihtiyaçlarının farkındalığı ve bunlara dönük karar verebilme yeteneğine sahip olması mesleki karar süreci için önemli bir unsurdur. Meslek seçim kararı, sadece meslek alanlarına dönük bilgiyi içermemektedir. Bireyin kişilik özellikleri, tercihler, değerler, ilgiler gibi pek çok bilgiler de karar sürecinin değişkenleri arasındadır. Birey ancak bu şekilde gerekli karar verme becerilerini geliştirebilir (Cairns, Woodward ve Hashizume, 1992; Kunnen, 2013). Herr ve Johnson'a (1989) göre kariyer kararlarında alternatif seçimlerin, yeteneklerin, ilgilerin, değerlerin, kariyer seçeneklerinin araştırılması, değerlendirilmesi ve belirlenmesi önemli görülmektedir. Karar verme sürecindeki tüm aşamaların değerlendirilmesi ve belirlenmesi ise karmaşıklığı ortadan kaldıracak önemli adımlar olarak kabul edilmektedir (Julien, 1999). Harris ve Dewdney'e (1994) göre bireylerin meslek seçiminde ne tür bilgilere ihtiyaç duydukları ve bu bilgilere nasıl ulaşacakları mesleki karar vermede yaşadıkları güçlükler arasındadır. Karar vermede güçlüklerle baş edebilmek için meslek seçimine dönük farkındalık konusunun erken yaşlarda ele alınması gerekmektedir (Olamide ve Olawaiye, 2013). Bu gereklilik ise okullarda farkındalığı geliştirecek düzenlemeler ve uygulamaların gerekliliğini ortaya koymaktadır (Kuzgun, 2003).

16. Milli Eğitim Şurası kararları özellikle sekizinci sınıfta yönlendirme hizmetleri kapsamında mesleklerin ve eğitim kurumlarının tanıtılması, öğrencilerin ilgi, yetenekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda programlara yönlendirilecek hizmetlerin sunulmasını kapsamaktadır. Türkiye'de ilköğretim sekizinci sınıf, öğrencilerin devam etmek istedikleri ortaöğretim kurumu ve yönelebilecekleri mesleklere dönük kararların verildiği ilk adım olarak düşünüldüğünde bu dönemde mesleki seçim, karar verme bilgi ve beceriler gibi ihtiyaçları kapsayan çalışmaların gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde bireyler eğitimleri için en kritik kararları verebilmektedir (Herr ve Cramer,

1988). Sekizinci sınıftan bir üst öğrenim kurumuna geçişte kendini tanımada eksiklikler ve bir üst öğrenim kurumları ile ilgili yüzeysel bilgiler, ilgi ve yeteneklerine uygun olmayan alan seçimi, alan veya bölüm değiştirme, öğrenimini tamamlayamama, yeteneklerini kullanamama, beklentilerine ulaşamama gibi bir takım problemlere neden olabilmektedir (Yeşilyaprak, 1986). Sonuç olarak öğrencilerin karar verme noktasında açık ve uygun kariyer hedefleri formüle etmelerini sağlayacak bileşenlere sahip olmaları engellenmektedir. Böylelikle bireyler uygun olmayan hedeflere yönelebilmektedir (Farmer, Wardrop, Anderson ve Risinger, 1995; Van Fossen ve Beck, 1991). Karar verme aşamasında etkili olan sekizinci sınıfta atılacak doğru adımlar hiç şüphesiz bireyin yaşamını etkileyecektir. Özellikle mesleki rehberlik çalışmalarının etkili bir şekilde sunulması önemli görülmektedir. Yönlendirme hizmetleri çerçevesinde bireylerin doğru kararlar verebilmelerini olumlu etkileyen programların ilkokulun son dönemlerinde hazırlanıp sunulmasının gerekliliğinin önemi tartışılmazdır (Çakır, 2004). Etkili kararların verilmesinde öğrencilerin mesleki kararlarını belirleme, bu kararlara dönük akılcı olmayan düşünceleri ortaya çıkarma, azaltma ve mesleki problem çözme becerilerini öğretme karar verme programlarının merkezinde olması gerekliliği düşünülmektedir. Çünkü meslek seçimi süreci doğrusal olmayıp, gerçekleştirilecek uyarlamalara dönük isteklilik ve kararlılık, belirli yöntemleri öğrenme, bu yöntemlerin ne zaman kullanılacağını ve yeni durumlara yöntemlerin nasıl uyarlanacağı önemlidir (Amundson, 2008). Özellikle sekizinci sınıfta kendini tanıma, meslekleri tanıma, bir üst öğrenim kurumları hakkında bilgi edinme, meslek seçimine dönük akılcı olmayan düşüncelerin farkındalığını sağlama gibi etkenler öne çıkmaktadır (Arslan ve Kılıç, 2000). Çünkü ön ergenlik dönemi yeteneklerin, ilgilerin, seçim kararlarının oluştuğu bir dönem olarak kabul edilmektedir (Doğan, 2011). Bu bağlamda meslek seçimi veya bir üst öğrenime dönük seçim kararları ile karşı karşıya kalan ergen için sekizinci sınıf, bir kilit nokta olarak kabul edilebilir.

Karar verme süreci farklı yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Bu araştırmada bilgi işleme dayalı karar verme süreci, problem çözme becerisini içermektedir. Karar verme sürecinde ayrıca üst bilişleri fark ettirme, karar vermeyi öğretme söz konusudur. Karar verme bilişsel ve duygusal süreçlerin bütünü olarak kabul edilmektedir. Bireyin kariyer problemini çözerken karar verme yeteneğini de kazandırmayı amaçlamaktadır. Karar verme süreci, kendine güven eksikliği, çeşitli yaşam rollerine dönük deneyim eksikliği, olumsuz beklentiler, kariyer ve yaşam stresleri, işlevsel olmayan düşünceler gibi pek çok faktörden etkilenmekte ve bir mesleğe yönelmede olumsuz etki edebilmektedir (Bullock-Yowell, Peterson, Reardon, Leirer ve Reed, 2011; Lusting ve Strauser, 2003). Ancak kariyer karar verme teorilerinden olan bilişsel bilgi işleme modeli kariyer kararlılığını yönlendiren bilişsel ve davranışsal faktörlerin bir çerçevesini sunmaktadır. Düşünce ve duyguların önemini kabul ederken,

bireye bilgi toplama, dönüştürme ve kullanma için bir yapı oluşturmaktadır (Bullock-Yowell, Katz, Reardon ve Peterson, 2012). Sampson, Reardon, Peterson ve Lenz'e (2004) göre kariyer kararsızlığı kişisel, mesleki bilgi eksikliği gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Aynı şekilde bilişsel bilgi işleme zorlukları da kariyer seçimini önemli derecede etkilemektedir. Peterson, Sampson, Reardon ve Lenz (1996) kendine ve kariyer seçeneklerine ilişkin biliş bozuklukları olan öğrencilerin eğitim ve kariyer kararlarında zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle karar vermeyi daha basitleştirecek bir yapıyı içeren kuramsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Hazırlanan mesleki grup rehberliği programı yukarıda bahsedilenlere paralel, bilgi işleme yaklaşımına dayalı olarak geliştirilmiştir. Program kendini tanıma, meslekleri tanıma, eşleştirme, öz biliş, mesleki biliş ve karar verme becerilerini de içerecek şekilde hazırlanmıştır. Amaç kariyer karar müdahalelerinde sistematik bir temel oluşturabilmektir.

Bilgi işleme modeli mesleki karar verme sürecinde problem çözmeye odaklanmaktadır (Sampson, Reardon, Peterson ve Lenz, 2004). Karar verme sürecinin kariyer kararlarını nasıl etkilediğini incelemek için teorik bir model sunmaktadır (Hornyak, 2007). Bilgi işleme modeli çeşitli meslekler hakkında bilgi sahibi olma, bireyin değerlerini, yeteneklerini, ilgilerini anlama, karar verme ve problem çözme süreci ile tüm işleme alanlarını birleştirmeyi içermektedir (Reardon, Lenz, Sampson ve Peterson, 2000). Bu alan içinde iki temel yapı olan bilgi işleme alanı piramidi (kişisel bilgi, mesleki bilgi, karar verme becerileri ve üst biliş) ve İASDU döngüsü (iletişim, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama) yer almaktadır. Modelde bireyin kendisi ve meslekler hakkında bilgileri işleme, bu bilgileri değerlendirme ise karar verme sürecini içermektedir (Sampson ve diğ., 2004). Kariyer gelişimi sürekli gelişimi içerdiğinden modelde amaç, bilgi işleme becerilerine, problem çözme yeteneğine dönük bireysel gelişimi sağlamaktır.

Karar verme hazır bulunuşluğu yüksek olan bireyler, kendi kendine yardım hizmetlerine yönelimde daha etkin olabilmektedir (Sampson, Palmer ve Watts, 1999). Bu aşamada birey için destek sağlayacak uygulamaların önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle kendi kendini yöneten, kariyer karar vermeyi içeren bir yapıya sahip olması açısından bilgi işleme modeline dayalı hazırlanan programın alanda çalışan psikolojik danışmanlara destek sağlayacağı düşünülmektedir. Bilgi işleme yaklaşımı, bireye yaşam boyu karar verme ve kariyer problem çözmeyi etkili bir şekilde kazandırma ve kullandırmayı amaçlamaktadır. Böylece bireyin beklenmedik veya planlanmamış durumlarla baş etmesinde daha etkili olmayı hedeflemektedir (Lenz, 2008). Bilgi işleme modeli, bireye kariyer problemini daha sistematik bir şekilde ele almayı sağlamaktadır. Amaç bireyi kariyer problemini çözme ve kariyer kararları alma konusunda daha üretken hale getirmektir (Peterson, Sampson ve Reardon, 1991).

Meslek seçimi, bireyin gelecek yaşamını etkileyen bir unsur olarak düşünüldüğünde, eğitim sürecinde tüm aşamalarda öğrencilere çeşitli programlarla yardım sunulması önemlidir (Doğan ve Kuzgun, 2008). Özellikle bireylerin ne kadar ve hangi yardım türüne ihtiyaç duyacağı konusunda karar vermelerine, karar verme sürecini anlama ve karar verme adımlarını tanıma konusunda yardımcı olmaya yönelik programların önemi yadsınamaz. Bilişsel bilgi işleme modeli bu amacı gerçekleştirirken bilişsel çerçeve veya şema oluşturma ile yardım sunmayı amaçlamaktadır (Peterson, Sampson ve Reardon, 1991).

Bilgi işleme modeli kariyer danışmanlığında bireysel kaynakların tanımlanmasını sağlayan, kolay müdahaleler ve kendine yardım kaynaklarını harekete geçiren bir müdahale modeli olarak görülmektedir (Sampson, Palmer ve Watts, 1999). Bu çalışmada hazırlanan kariyer grup danışmanlığı programı da bilgi işleme kuramı çerçevesinde hazırlanmıştır. Programda bireye kendi özelliklerini tanıma, seçeneklerini anlayabilme, seçenekleri gerektiğinde daraltma ve genişletme, meslek veya eğitim alanlarını belirleme, tercihini ortaya koyma ve sonuçları değerlendirme sürecine yönelik bilgi beceri kazandırma içeriği bulunmaktadır. Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımı esas alınarak hazırlanan programla bireyin kendini tanıması, doğru karar verme becerisi kazanması ve yaşamında kullanması yanında bilişsel faktörleri anlama becerileri geliştirme amaçlanmıştır. Kırdök (2010) tarafından yapılan araştırmada bilişsel bilgi işleme yaklaşımı kullanılarak hazırlanan program dokuzuncu sınıflarda uygulanmış ve programın etkililiği tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise mesleki karar vermenin önemli bir aşamasında olan sekizinci sınıflara dönük geliştirilen bilgi işleme kuramı temelli kariyer grup danışmanlığının öğrencilerin mesleki karar süreçlerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ön-test-son-test kontrol gruplu yarı-deneysel desen kullanılmıştır. Bu desen yaygın olarak kullanılan bir desendir (Büyüköztürk, 2012).

Tablo 1.

Kontrol Gruplu Ön-test/Son-test Model

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
D1	O1	X	O2
D2	O2	-	O2

Tablo 1’de, D1: Deney Grubunu, D2: Kontrol Grubunu, X: Yapılan çalışmayı, O1: Ön-test ölçümlerini, O2: Son test ölçümlerini simgelemektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Ankara ilinde bir ilköğretim okulunda öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. 2012-2013 eğitim öğretim yılında öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencilerinden 53 öğrenciye Mesleki Karar Envanteri uygulanmıştır. Envanterden elde edilen düşük puan mesleki kararlılığı, alınan yüksek puan ise mesleki kararsızlığa dönük bilgileri içermektedir. Ölçekten en yüksek puan alan gönüllü 38 öğrenciden yansız atama yolu ile deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney ve kontrol grupları 14 kişilik (Deney grubu 8 kız, 6 erkek- Kontrol grubu 4 kız, 10 erkek) öğrenci gruplarından oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Çakır (2003) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Envanteri kullanılmıştır. Ölçek öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Mesleki Karar Envanteri, bireyin karar verme aşamasında önemli yer teşkil eden beş özellik ele alınarak geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken özellikle lise öğrencilerinin mesleki gelişim görevleri dikkate alınmıştır. Ayrıca ölçekte sosyal öğrenme ve bilişsel kurama dayalı mesleki kararsızlıkla ilgili alt yapı incelenmiştir (Çakır, 2003). 30 maddeden oluşan envanterde düşük puan mesleki kararlılığı, yüksek puan ise mesleki kararsızlığı içermektedir. Kendini tanımama, mesleki alan bilgi eksikliği, içsel çatışmalar, dışsal çatışmalar, akılcı olmayan inançlar gibi beş temel faktörü içermektedir. Madde toplam korelasyonu .23 ile .57 arasında değişmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik korelasyon değeri 0.83’dür. Ölçeğin alt maddelerinin, hazırlanan programın dayanağı olan bilgi işleme modelinin içeriğine yakın olması tercih sebeplerindedir.

İşlem

Araştırmada deney grubuna haftada bir defa grup çalışması şeklinde, sekiz haftalık kariyer danışmanlığı programı uygulanmıştır. Deney grubu ile yapılan çalışma sürecinde kontrol grubu ile hiçbir çalışma yapılmamıştır. Ön-test, her iki gruba aynı ders saati içinde uygulanmıştır. Araştırmada etkisi incelenen kariyer danışmanlığı grup programının oluşturulmasında Kırdök’ün (2010) bilişsel bilgi işleme modeline dayalı olarak geliştirdiği kariyer danışmanlığı grup programından yararlanılmıştır. Program üç seviyeli bir piramit üzerine kurulu bir yapıyı içermektedir. Kendine ait bilgi alanı, karar verme becerileri alanı, üst bilince odaklanan bilgi işlem alanı yapılarından oluşmaktadır. Öğrencilerin ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerine dönük bilgiyi içeren etkinlikler, üst öğrenim kurumlarına dönük bilgiler, meslekler hakkında bilinmesi gerekenler, etkin karar verme

becerilerini içeren bilgi, IASDU (iletişim, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama) döngüsü, üst-bilişe odaklanan yapı, içsel konuşmalar, öz farkındalık, süreci izleme, değerlendirme ve tüm bu yapıyı kontrol edebilme etkinliklerini içermektedir. Kariyer bilgi işleme süreci, benlik bilgisi, meslek seçenekleri hakkında bilgi ve son aşamada karar verme becerilerini öğretmeyi kapsamaktadır. Birey bu süreçte elde ettiği bilgileri özetleyerek karar verme aşamasına geçmeye hazırlanmaktadır. Amaç bireye etkili karar verme becerileri kazandırmak ve karar verme aşamasında tüm yaşamında kullanabileceği problem çözme becerilerini kullanabilmeyi öğretmektir. Programda gerçekleştirilen çalışmalar öğrencilere program sürecinde hazırlanan bir kitapçık ile sunulmuştur. Oturumlar geçen haftanın özeti, ısınma, oturum amaçları ile ilgili etkinlikler, değerlendirme, özetleme ve ev ödevlerinden oluşmuştur. Problem çözme ve karar verme aşamalarında örnek olaylardan yararlanarak kendilerinden örnekler sunulmasına ve konunun daha iyi anlaşılmasına fırsat verilmiştir. Program, tanımlama, sorgulama, tartışma, ev ödevleri, rol oynama gibi etkinlikleri de kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Programda ayrıca grup tartışması, bilgi verme, hipotetik mesleki vaka tartışması, anlatım, soru-cevap, tartışma, form uygulama, araştırma, ev ödevleri, geri bildirim gibi teknikler kullanılmıştır. Ayrıca grupta psikolojik danışma kapsamında yansıtma, açıklama, özetleme, yorumlama, destekleme gibi tekniklere de yer verilmiştir.

Program araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Öğrencilere, ihtiyacı belirlemek amacıyla bir ihtiyaç analiz formu uygulanmıştır. İhtiyaç alanlarına göre kazanımlar belirlenmiştir. Programda, programın tanıtılması, ilgi ve yeteneklere dönük farkındalık, bireysel farklılıklar, temel mesleki kavramlar, meslekler hakkında bilgi edinme, meslek seçerken nelere dikkat edileceği, mesleklerin gerektirdiği kişilik özellikleri, mesleki değerler, değerlerin meslek seçimine etkileri, üst öğrenim kurumları hakkında bilgi, geleceğe yönelik plan yapmanın önemi, hedef belirleme, karar vermede yaşanan güçlükler, mesleki karar verme, problem çözme süreci, karar vermede duygu ve düşüncelerin etkisi, içsel konuşmalar, olumsuz içsel konuşmaların düzenlenmesi, plan yapma, seçilen üst öğrenim kurumları ile ilgili paylaşımlar gibi konular işlenmiştir. Birinci oturumda tanışma ve grup sürecine giriş niteliğinde etkinliklere yer verilmiştir. Grubun genel amaçları, kurallar, grup süresinde öğrencilerin katılacağı aktiviteler, uygulanacak teknikler ve grup süreci hakkında bilgi verilmiştir. Her oturum ısınma etkinliği ile başlamıştır. Kurallar “ip yumağı” etkinliği ve “kurallar vagonu” etkinliği ile belirlenmiştir. İlk oturumda öğrencilere önceden hazırlanan kitapçıklar dağıtılmıştır. Oturumda bireysel farklılıklar üzerinde durularak grup sözleşmesi imzalatılmış ve oturum sonlandırılmıştır. İkinci oturumda bir önceki oturumun özeti yapılarak başlanmış, ısınma etkinliğine geçilmiştir. Oturumda hoşlanılan ve hoşlanılmayan özellikler, yetenekler, meslekler ve özellikleri, meslekler için

gerekli yetenekleri tanıma, gelecekte seçmek istedikleri meslekler üzerinde durulmuştur. Üçüncü oturumda bir önceki oturumun özeti ve ısınma etkinliği, temel mesleki kavramları tanıma, meslekler hakkında bilgi edinme, meslek seçerken hangi özelliklere dikkat edilmesi gerektiğini bilme, mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerinin önemini içeren etkinliklere yer verilmiştir. Isınma etkinliğinde gelecekte olmak istedikleri mesleği bir ülke olarak düşünmelerini, o ülkeye gitmek için neler gerektiğini paylaşmaları istenilmiştir. “Meslekler değirmeni” etkinliği ile önceden hazırlanan meslek kartlarında yer alan meslekleri ve gerektirdiği özellikler, mesleklerle ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Ev ödevi olarak grup üyelerine meslekleri araştırma formu verilmiştir. Dördüncü oturumda mesleki değerler, meslek seçerken hangi değerlere önem verdiklerinin farkındalığı üzerinde durulmuştur. Isınma etkinliği ile başlanılan oturumda geçen haftanın özeti, kendi mesleki değerleri “mesleki değerler dartı” etkinliği ile gerçekleştirilerek değerler farkındalığı sağlanmıştır. Beşinci oturumda üst öğrenim kurumları hakkında bilgi edinme, geleceğe dönük plan yapmanın önemi üzerinde durulmuştur. Hedef belirleme, karar vermede yaşanan güçlükler, mesleki karar verme ve problem çözme süreci ele alınmıştır. Geçen haftanın özeti, ısınma etkinliği ile oturum başlatılmıştır. Gelecekte olmak istedikleri yeri tanımlama, “zaman makinesi” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Grup üyelerine üst öğrenim kurumları hakkında bilgi içeren broşürler dağıtılmış ve “gelin birlikte çözelim” etkinliği ile hipotetik vaka üzerinden problem çözme aşamaları ele alınmıştır. IASDU (iletişim, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama) karar döngüsü açıklanarak karar verme aşamaları irdelenmiştir. Altıncı oturumda karar vermede duygu ve düşüncelerin etkisi, içsel konuşmalar, olumsuz içsel konuşmaların düzenlenmesi üzerinde durulmuştur. Geçen haftanın kısa özeti, ısınma etkinliği ile oturuma başlanmış ve oturumda olumsuz düşüncelerin farkındalığı üzerinde durulmuştur. Hipotetik vaka örneği üzerinden içsel konuşmalar ve içsel konuşmaları kontrol etme çalışmaları yapılmıştır. Üyelere bir hafta boyunca içsel konuşmaları yakalama ödevi verilmiştir. Yedinci oturumda plan yapma, seçilen üst öğrenim kurumları ile ilgili bilgi paylaşımı, gelecek hedeflerle ilgili planları oluşturma üzerinde durulmuştur. Geçen haftanın özeti, ısınma etkinliği ile oturuma başlanmış, içsel konuşmalarla ilgili ev ödevleri incelenmiştir. Seçmeyi planladıkları üst öğrenim kurumları ile ilgili planları yapma ve paylaşımlarda bulunma üzerinde durulmuştur. Son oturumda ise gruba ve uygulamaya ilişkin paylaşımlar alınmıştır. “Duygu bombardmanı” etkinliği ile grup üyelerinin birbirlerine karşı duyguları üzerinde durulmuştur. Oturum sonunda üyelere katılım sertifikası verilerek program sona erdirilmiştir. Her iki gruba aynı anda son-test uygulaması yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamındaki veriler SPSS 17.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada deneysel etkiyi ölçme amacıyla tekrarlı ölçüm ANOVA yapılmıştır. Araştırmada önem düzeyi .001 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Deney ve kontrol grubuna ait Mesleki Karar Envanteri'nden (MKE) elde edilen ön-test sonuçları Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2.

Deney ve Kontrol Grubunun MKE Ön-Test ve Son-Test Puanlarına Ait Ortalama ve Standart Sapmaları

Ölçüm Grupları	Ort	Ss
Mesleki Karar Envanteri	Ön Test	Deney Grubu 14 97.286 12.96
	Kontrol Grubu	14 119.571 15.07
Son Test	Deney Grubu	14 49.429 6.29
	Kontrol Grubu	14 119.643 14.14

Tablo 2'de zaman (öntest ve sontest) ve müdahale (deney ve kontrol) mesleki karar ölçümlerine ilişkin tanımlayıcı bilgiler verilmiştir. Sadece sontest puan ortalamalarının karşılaştırılması durumunda öntestlerin eşitliği sağlanması gerekmektedir. Burada tekrarlı ölçüm ANOVA ile zaman ve müdahale etkisi incelendiğinden buna gerek duyulmamıştır. Tekrarlı ölçüm ANOVA'da öntestlere bağlı (uyarlanmış öntest puanları ile) sontestlerin karşılaştırılması gerçekleştirilmektedir. MKE ön test, son test puanlarının karşılaştırılmasında ön test uygulamalarının ardından gruba kariyer danışmanlığı programı uygulamasına geçilmiştir. Sekiz haftalık uygulama sonunda deney ve kontrol gruplarına aynı tarihte Mesleki Karar Envanteri tekrar uygulanmıştır. Deney grubunun son test ortalama puanı (49.42), ön test ortalama puanı ise (97.28) olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının MKE ön-test, son-test puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 3 de verilmiştir.

Tablo 3.

MKE Ön-test, Son-test Puanlarının ANOVA Sonuçları

Etki Wilks' Lambda F

Sd1

Sd2 p*

Zaman .142 156.553b 1 26 .000

Zaman x

Müdahale .142 157.490b 1 26 .000

*p< .01

Deney-kontrol grubuna ait ön-test ve son-test ölçümlerinde fark vardır. Zaman x Müdahale etkileşimi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (Zaman etkisi; Wilks' Lambda =.14, F=156.55, p<.001; Zaman x müdahale; F=157.49, p<.001). Normallik ölçümlerine ilişkin varyans homojenliği sağlanamadığından Greenhouse-Geisser düzeltme değerleri alınmıştır, (Greenhouse-Geisser değeri ana etki (zaman) için 7992.16, F=156.553, p<.001, etkileşim etkisi (Zaman x Müdahale) için 8040.02,

F=157.50, p<.001). Yapılan zaman x müdahale etkileşim etkisi anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4.

MKE Ön-test, Son-test Puanlarının Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	OK	F	p*
Zaman	7992.161	1	7992.1	156.553	.000
Zaman x Müdahale	8040.018	1	8040.0	157.490	.000
Hata	1327.321	26	51.0		

*p< .01

Tablo 2'de görüldüğü üzere grupta kariyer danışmanlığı programına katılan deney grubundaki müdahale sonrası oluşan değişim yüzdesi hesaplanmış, (Deney grubuna ait ön test puan ortalaması 97.28, Deney grubuna ait son test puan ortalaması 49.42) ve bu değer %51 olarak belirlenmiştir. Tablo

4'te ise deney grubu ve kontrol grubu Mesleki Karar Envanteri ön-test son-test ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olduğu bulunmuştur. Sonuçlar uygulanan kariyer danışmanlığı programına katılmanın kariyer karar verme becerilerini artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın temel amacı bilişsel bilgi işleme modeline dayalı geliştirilen kariyer danışmanlığı programının öğrencilerin kariyer karar verme becerilerine etkisinin incelenmesidir. Bu amaçla belirlenen iki sınıftan deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Program öncesi deney grubuna ve kontrol grubuna Mesleki Karar Envanteri uygulanmış, elde edilen puanlar karşılaştırılmıştır. Grupla kariyer danışmanlığı programı sonunda deney ve kontrol grubuna ait son-test verilerine göre puanlar arasında farklılık olduğu ve bu farklılığın deney grubu lehine anlamlı olduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin mesleki kararsızlıklarındaki puan düşüşü uygulanan deneysel işleme bağlı olduğunu göstermektedir. Araştırmada ele alınan programın öğrencilerin kariyer kararsızlıkları düzeylerini azaltmada etkili olduğu yönündeki denencesi, uygulanan programın öğrencilerin mesleki kararsızlık puanlarının kontrol grubundaki öğrencilerin puanlarına göre anlamlı düzeyde düşmesi ile doğrulanmıştır. Bu araştırmada ele alınan mesleki kararsızlığa yönelik uygulamalar, bir çok mesleki grup rehberliği programları ile ortak özellikler göstermektedir. Doğan'ın (2010) deneysel çalışmasında, kariyer karar verme güçlükleri, işlevsel olmayan inançlar, kariyer karar verme süreci, mesleki ve kişisel bilgileri içeren programın dokuzuncu sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada etkili olduğu ifade edilmiştir. Benzer bir araştırma Loos (2008) tarafından gerçekleştirilmiş olup, ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine dönük müdahale programının katılımcıların kariyer kararsızlıklarını azalttığı bulunmuştur.

Ayrıca bu araştırmada negatif kariyer düşüncelerinin ve kariyer kararsızlığın uygulanan kariyer müdahale programı sonrasında azaldığı belirlenmiştir. Bilişsel bilgi işleme yaklaşımına dayalı hazırlanan programların alan yazında kariyer kararlarını olumlu etkilediği yönünde araştırmalarla bu araştırmanın bulguları da benzerlik göstermektedir. Austin, Wagner ve Dahl (2003) tarafından gerçekleştirilen yarı deneysel çalışmada ise 8-16 günlük kariyer karar verme programı sonrasında kariyerle ilgili olumsuz düşüncelerinde azalma olduğu görülmüştür. Osborn, Howard and Leierer, (2007) altı haftalık bir kariyer geliştirme uygulamasının üniversite öğrencilerinin işlevsiz kariyer düşünceleri önemli ölçüde azalttığı ve kariyer kararlarını olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Gati ve Asher (2001) bilgi işleme modelini de içeren kariyer karar verme programının katılımcıların karar

verme ve kariyer gelişiminde etkili olduğunu belirtmiştir. Benzer bir araştırma da Symes ve Stewart (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Üst biliş ve mesleki kararsızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasında üst bilişsel aktiviteyi daha yüksek seviyede gösteren bireylerin daha yüksek seviyede kariyer kararlılık gösterdiklerini bulmuşlardır. Kırdök (2010) ise lise dokuzuncu sınıf öğrencileri ilgili yaptığı çalışmada uygulanan programın mesleki kararsızlığı azaltması açısından etkili olduğunu belirtmiştir.

Hirschi ve Lage (2008) genç ergenlerle gerçekleştirdikleri kariyer seçimine hazır bulunuşluk düzeylerini artırmaya dönük atölye çalışması sonunda katılımcıların kariyer kararlılığı, kariyer planlaması, kariyer araştırması boyutlarında artış görüldüğünü belirtmiştir. Benzer bir araştırma Reed, Reardon, Lenz ve Leirer (2001) tarafından gerçekleştirilen bilişsel bilgi işleme modeline dayalı kariyer geliştirme programıdır. Program sonunda katılımcıların olumsuz kariyer düşüncelerinde önemli düzeyde düşüş olduğu bulunmuştur. Bu araştırmaya benzer bir araştırma ise Osborn ve Reardon (2006) tarafından gerçekleştirilen ilköğretim öğrencilerinin kariyer karar vermelerine dönük hazırlanan bilgi işleme yaklaşımına dayalı araştırmadır. Programın öğrencilerin kariyer karar vermelerinde etkili olduğu belirmişlerdir. Araştırma bulguları kullanılan kariyer modeli ve içeriği ile bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Mesleki kararsızlığa dönük uygulanan programların etkililiği ile ilgili bir diğer araştırma Çakır (2003) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Program bilgi işleme modeline dönük meslek seçiminde hedef belirleme, kendini tanıma, meslekleri tanıma, bilgi edinme yolları ve problem çözme becerilerini içermektedir. Program uygulama sonunda hedef belirleme, meslekleri tanıma, kendini tanıma, bilgi edinme ve problem çözme konusunda programın olumlu etkisi olduğu, katılımcıların mesleki kararsızlık düzeylerinde ise düşüş olduğu belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular bu araştırmanın bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ayrıca benzer araştırmalarda bilgi işleme modeli temelli programların bireylerin kariyer kararlarını olumlu etkilediği görülmüştür (Balcı ve Odacı, 2002; Bilgin, 1995; Bozgeyikli, 2005; Çakır, 2003; Henderson, 2009; Kilk, 1998; Mitchell ve Krumbolts, 1987; Morano, 2006; Osborn, Peterson, Sampson ve Reardon, 2003; Reed, 2006; Scott ve Ciani, 2008; Symes, 1998; Strohm, 2008; Taylor ve Popma, 1990; Teuscher, 2003).

Alanyazın incelendiğinde bilişsel bilgi işleme modeli ve kariyer kararsızlıklarına dönük hazırlanan eğitim programlarının öğrencilerin kariyer kararlarını olumlu etkilediğini, olumsuz kariyer kararsızlığı düşüncelerini azalttığı yönünde bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu araştırmada da benzer bir şekilde olumsuz kariyer kararları, kendini ve meslekleri tanıma, problem çözme becerileri ve olumsuz kariyer inançları üzerinde durulmuştur. Özellikle mesleki bilgisizlik ve kendi ilgi ve yeteneklerini tanımada eksikliğin meslek seçiminde etkisi tartışılmazdır (Yeşilyaprak, 2003).

Kuzgun'a (2001) göre bireyin sahip olduğu seçeneklerin farkına varması ve bu konuda bilgi sahibi olması, sağlıklı mesleki kararını etkileyecektir. Bu nedenle geliştirilen bu programda meslekler, üst öğrenim kurumlarına dönük bilgi verme, kendi ilgi ve yeteneklerini tanıma amaçlanmıştır. Özellikle yönlendirme hizmetlerinin ön planda olduğu sekizinci sınıfta bir üst öğrenime geçişte mesleki rehberlik ihtiyacı tartışılmaz olarak görülmektedir. Öğrencilerin özellikle sekizinci sınıfta eğitim ve meslek seçenekleri hakkında bilgi sahibi olmaları konusunda ciddi çalışmalara ihtiyaç vardır. Geliştirilen programda bireyin kendini tanıması, problem çözme ve karar verme becerilerinin geliştirilmesi, mesleklere ve üst öğrenim kurumlarına dönük farkındalık kazandırılması amacı için bilgi işleme modeli temel alınmıştır. Programda öğrencilerin mesleki ve üst öğrenim kurumları hakkında bilgilendirme çalışması, kendini tanıma ve olumsuz kariyer inançları ile baş etme, problem çözme becerileri programa katılan öğrencilere hazırlanan kitapçıkla da desteklenerek sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma sekizinci sınıf öğrencileri ile sınırlı kalmıştır. Ancak araştırma sonuçlarının alanyazına ve okullarda kariyer danışmanlığına dönük hizmetlere yönelik önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre okullarda gerekliliği tartışılmaz olarak görülen kariyer danışmanlığı hizmetlerine ve gelecek çalışmalara yönelik şu öneriler sunulabilir. Sekizinci sınıf öğrencilerine dönük hazırlanan bu program daha küçük yaş grubuna uyarlanarak özellikle meslekleri tanıma, problem çözme basamaklarını bilme gibi konuları içerecek şekilde geliştirilip kullanım alanına sunulabilir. Alanda çalışan psikolojik danışmanlar okullarda mesleki karar verme amaçlı çalışmalar kapsamında bu programdan yararlanarak ilkökul düzeyinde çeşitli yaş gruplarına uygulama çalışmaları hazırlayabilirler. Programın kalıcılık etkisini değerlendirmek için grup rehberlik programının tamamlanmasından bir kaç ay sonra gruba ait ölçümlerin alınması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Amundson, N. (2008). A model of career training in international contexts. *Orientación Sociedad*, 8(2), 1-9.

Arslan, M. M., & Kılıç, Ç. (2000). Bazı Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de zorunlu eğitimde yönlendirme çalışmalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 148, 148-160.

Austin, R. K., Wagner, B., & Dahl, D. (2003). Reducing negative career thoughts in adults. *International Journal of Disability Community and Rehabilitation*, 2(2). Retrieved from https://www.ijdc.ca/VOL03_02_CAN/articles/austin.shtm.

Balcı, S., & Odacı, H. (2002). Grup rehberliğinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki yönelimleri üzerindeki etkisi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 11-20.

Bilgin, A. (1995). Grup rehberliğinin ve grupla psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin anne ve babalarından bağımsız mesleki kararlar verme davranışına etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.

Bullock-Yowell, E., Katz, S.P., Reardon, R.C., & Peterson, G.W. (2012). The roles of negative career thinking and career problem-solving self-efficacy in career exploratory behavior. *The Professional Counselor, Research and Practice*, 2(2), 102-114.

Bullock-Yowell, E., Peterson, G. W., Reardon, R. C., Leierer, S. J., & Reed, C. A. (2011). Relationships among career and life stress, negative career thoughts, and career decision state: A cognitive information processing perspective. *The Career Development Quarterly*, 59(4), 302-314.

Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cairns, K. V., Woodward, J. B., & Hashizume, L. G. (1992). Employment counsellors' and youths' views of the transition to work: Preparing to develop a work skills simulation. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy/Revue Canadienne de Counseling et de Psychothérapie*, 26(4), 222-239.

Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 1-14.

Çakır, M. A. (2003). Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Doğan, H., & Kuzgun, Y. (2008). Bilgi verici danışmanlık programının üniversiteye giriş sınavı ve üniversite eğitimine ilişkin yanlış inançlara etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 291-306.

Doğan, H. (2010). Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Doğan, H. (2011). Ağ bağlantılı sınıf rehberliği uygulamasının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerine etkisi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1007-1098.

Farmer, H. S., Wardrop, J. L., Anderson, M. Z., & Risinger, R. (1995). Women's career choices: Focus on science, math, and technology careers. *Journal of Counseling Psychology*, 42, 155-170.

Gati, L., & Asher, I. (2001). The PIC model for career decision making: Prescreening in-depth exploration and choice. In F.T.L. Leong and A. Barak (Eds.). *Contemporary models in vocational psychology* (pp.7-54). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Harris, R. M., & Dewdney, P. (1994). *Barriers to information: How formal help systems fail battered women*. Westport: Greenwood Press.

Henderson, K. M. (2009). *The effects of a cognitive information processing career intervention on the dysfunctional career thoughts, locus of control, and career decision self-efficacy of underprepared college students* (Unpublished doctoral dissertation). Kansas State University, Manhattan.

Herr, E. L., & Cramer, S.H. (1988). *Career guidance through the life span: Systematic approaches*. Glenview, IL: Scott, Foresman.

Herr, E. L., & Johnson, E. (1989). General employability skills for youth and adults: Goals for guidance and counselling programs. *Guidance and Counselling*, 4, 15–29.

Hirschi, A., & Läge, D. (2008). Increasing the career choice readiness of young adolescents: An evaluation study. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 8(2), 95-110.

Hornyak, D. A. (2007). *Utilizing cognitive information processing theory to assess the effectiveness of discover on college students' career development* (Unpublished doctoral dissertation). University of Pittsburgh, Pensilvanya.

Julien, H. E. (1999). Barriers to adolescents' information seeking for career decision making. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 50(1), 38.

Kilk, K. L. (1998). *The relationship between dysfunctional career thoughts and choosing an academic major*. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, 58(8), 3038A.

Kırdök, O. (2010). Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Korkut-Owen, F. (2008). Meslek seçimi, önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler. R. Özyürek (Ed.). Kariyer yolculuğu. Ankara: AB Eğitim ve Gençlik Merkezi.

Kunnen, E.S. (2013). The effects of career choice guidance on identity development. Educational Research International, Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1155/2013/901718>.

Kuzgun, Y. (2001). Meslek seçimi. Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yayınları.

Kuzgun, Y. (2003). Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lenz, J. G. (2008). Theory to practice. An Approach that Works. Australian Association of Career Counsellors Conference, Hobart, Tasmania.

Loos, L.A. (2008). Career education: Addressing career indecision and career decision in middle school students (Unpublished doctoral dissertation). Capella University, Minneapolis.

Lustig, D. C., & Strauser, D. R. (2003). An empirical typology of career thoughts of individuals with disabilities. Rehabilitation Counseling Bulletin, 46(2), 98-107.

Morano, M. M. (2006). How students choose a major: The effect of a college major decision-making course on a student's anxiety. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, 66(11), 3931.

Mitchell, L. K., & Krumboltz, J. D. (1987). The effects of cognitive restructuring and decision-making training on career indecision. Journal of Counseling and Development, 66, 171-174.

Olamide, S. O., & Olawaiye, S. O. (2013). The factors determining the choice of career among secondary school students. The International Journal of Engineering and Science, 2(6), 33-44.

Osborn, D. S., Peterson, G. W., Sampson, J. P., & Reardon, R. C. (2003). Client anticipations about computer-assisted career guidance system outcomes. The Career Development Quarterly, 51(4), 356-367.

Osborn, D. S., & Reardon, R. C. (2006). Using the self-directed search. Career explorer with high-risk middle school students. The Career Development Quarterly, 54(3), 269-273.

Osborn, D. S., Howard, D. K., & Leierer, S. J. (2007). The effect of a career development course on the dysfunctional career thoughts of racially and ethnically diverse college freshmen. The Career Development Quarterly, 55(4), 365-377.

Peterson, G. W., Sampson, J. P., & Reardon, R. C. (1991). *Career development and services: A cognitive approach*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Peterson, G. W., Sampson J. P., Reardon, R. C. & Lenz, J.G. (1996). A cognitive information processing approach to career problem solving and decision making. In D. Brown & L. Brooks (Eds). *Career choice and development* (pp, 423-476). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Reed, C. A., Reardon, R. C., Lenz, J. G., & Leierer, S. J. (2001). A cognitive career course: From theory to practice. *The Career Development Quarterly*, 50(2), 158-167.

Reed, C. A. (2006). The relationships among neuroticism, dysfunctional career thoughts, and coping strategies. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 66(11), 150A.

Reardon, R. C., Lenz, J. G., Sampson, J. P., & Peterson, G. W. (2000). *Career planning and development: A comprehensive approach*. Belmont, CA: Wadsworth-Brooks/Cole.

Sampson, J.P., Palmer, M., & Watts, A. (1999). Who needs guidance. Department of Educational Leadership and Policy Studies, Faculty Publications. Retrieved from fsu.digital.flvc.org/islandora/object/fsu.

Sampson, J. P., Jr., Reardon, R. C., Peterson, G. W., & Lenz, J. G. (2004). *Career counseling and services: A cognitive information processing approach*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Scott, A. B., & Ciani, K. D. (2008). Effects of an undergraduate career class on men's and women's career decision-making self-efficacy and vocational identity. *Journal of Career Development*, 34(3), 263-285.

Strohm, D. A. (2008). The impact of a cognitive information processing intervention on dysfunctional career thoughts and vocational identity in high school students. Kansas State University. Retrieved from <http://hdl.handle.net>

Symes, B. A. (1998). Group counselling for vocational decidedness. *Guidance and Counseling*, 13(2), 28-32.

Symes, B. A., & Stewart, J. B. (1999). The relationship between metacognition and vocational indecision. *Canadian Journal of Counseling*, 33(3), 195-211.

Taylor, K. M., & Popma, J. (1990). An examination of the relationships among career decision making self efficacy, career salience, locus of control and vocational indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 37, 17-31.

Teuscher, U. (2003). Evaluation of a decision training program for vocational guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 3, 177–192.

Van Fossen, S., & Beck, J. (1991). A future with options: Women opening doors to nontraditional occupations. *Vocational Education Journal*, 66, 26-27.

Yeşilyaprak, B. (1986). Gençlere meslek seçiminde yapılacak yardımlar. *Eğitim ve Bilim*, 10(59), 27-32.

